

اقتصاد پسا کرونا، بایدها و نبایدها

دکتر امیر محمودزاده^۱، محمدمهدی رشیدی^۲، فرشته مختاری^۳

چکیده

کرونا، پارادایم موجود اقتصادی را تغییر داده است؛ یعنی اینکه به یک بازتولید اقتصادی می‌رسد و شرایط دنیا به سمتی در حال حرکت است که پارادایم‌های قبلی جواب نمی‌دهد. این ویروس به صورت نظام‌مند و هوشمند در جهان هستی خودش را نشان داده است. ریسک ویروس به حدی است که می‌توان آن را آغازی بر وقوع یک رکود در اقتصاد جهانی دانست. از آنجا که جهان هستی هوشمند است، این ویروس‌ها هم هوشمندتر ظاهر می‌شوند. اقتصاد دنیا حداقل در یک بازه دو تا سه‌ساله دچار چالش‌های جدی می‌شود. در این مقاله به برخی از این چالش‌ها و نیز راهکارها پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: کاهش رشد اقتصادی، ویروس کرونا، اقتصاد پسا کرونا، چالش‌ها و راهکارها.

کاهش رشد اقتصادی در جهان

در سناریوی اصلی (سناریوی پایه)، شیوع بیماری همچنان در چهار منطقه مشخص شده گسترش می‌یابد. همچنین انتقال آن به محل‌های جدید، باعث کاهش ۳,۰ تا ۷,۰ درصدی در رشد تولید ناخالص داخلی جهانی برای سال ۲۰۲۰ می‌شود. در این حال، چین همچنان مسیر خود در راستای بهبودی را ادامه می‌دهد و تا اواسط سه‌ماهه دوم ۲۰۲۰، بازیابی اقتصادی مجدد را تجربه خواهد نمود (علی‌رغم چالش‌های فعلی در زمینه کندی اعطای مجوزها و کاهش ظرفیت کاری کارگران مهاجر). تأثیرات این بحران، از

^۱ دکتری مدیریت بحران و رئیس انجمن آمایش سرزمین ایران، amiramj1@yahoo.com

^۲ استادیار موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، rashidimm@yahoo.com

^۳ کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی دانشگاه اصفهان، fmokhtari2@yahoo.com

اثرگذاری بر روی مشتریان کسب و کارها آغاز می‌شود، سپس شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار داده و در نتیجه، وضعیت رقابت در صنایع مختلف را تغییر می‌دهد. تغییر رفتار مصرف‌کنندگان در این شرایط، همان‌طور که در این مقاله نیز به آن اشاره شده است، می‌تواند پایدار بوده و محصولات و کانال‌های توزیع کسب و کار را تحت تأثیر قرار دهد؛ از طرف دیگر، شرکت‌ها برای جلوگیری از ضرر و زیان‌های بیشمار در این بحران، نیازمند راه‌حل‌های خلاقانه‌ای برای رفع چالش‌ها در زمینه‌های مختلف مرتبط با سرمایه انسانی، مدیریت زنجیره تأمین، فروش و بازاریابی، تکنولوژی‌ها و فرآیندهای کاری مورد استفاده و سایر بخش‌ها می‌شوند که در بسیاری از موارد، می‌تواند به عنوان دانش در درون سازمان ذخیره شده و شایستگی‌های خاصی را برای آن ایجاد نماید. این تغییرات در بازار خدمات شرکت‌ها و نیز در درون آن‌ها جهت مقابله با تهدیدات، باعث نوآوری‌هایی می‌شود که بازار رقابتی صنایع مختلف را تحت‌الشعاع قرار داده و خود باعث ایجاد تحولات عظیم و پایدار دیگری می‌گردد؛ تحولاتی که نه تنها می‌تواند دامنه اثرگذاری وسیعی داشته باشند، بلکه تأثیرات آن‌ها به مراتب فراتر از بازه زمانی این بحران باقی خواهند ماند که در نتیجه آن، شاهد کاهش رشد اقتصادی در فصل دوم و ابتدای فصل سوم سال ۲۰۲۰ خواهیم بود. بهبود وضعیت تقاضا، به کند شدن رشد این بیماری بستگی دارد، که به احتمال زیاد، علت این کاهش، «فصلی بودن» بیماری خواهد بود (کاهش انتقال بیماری، مشابه آنچه درباره ویروس آنفلوانزا در نیمکره شمالی با گرم شدن هوا شاهد آن هستیم). همچنین، تقاضای از دست رفته ممکن است با اثبات پایین‌تر بودن نرخ مرگومیر این بیماری نسبت به آنچه که شاهد آن هستیم نیز به میزان طبیعی خود بازگردد. (۴).

شیوع ویروس کرونا در کل دنیا اثرات اقتصادی زیادی را به همراه داشته است، به گونه‌ای که رشد اقتصادی که برای کل جهان و کشورهای پیشرفته و شاخص دنیا که GDP آن‌ها در رشد اقتصادی تأثیرگذار است، با کاهش و بازبینی و اصلاح مواجه شده‌اند. قبلاً رشد اقتصادی دنیا ۲ درصد پیش‌بینی می‌شد، الآن این عدد به ۱,۲۵ درصد تعدیل شده است. بر اساس جدیدترین آمار، برای سه کشور هند، چین و آمریکا پیش‌بینی‌ها از مثبت بودن اقتصادشان حکایت دارد که رقم ۱,۲۵ درصد متعلق به این سه کشور است، ولی دیگر کشورهای بزرگ دنیا حتی حوزه اروپا، با کاهش رشد اقتصادی ۱,۷ تا حتی ۳ درصد مثل ایتالیا مواجه شده‌اند.

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۱۳/

صندوق بین‌المللی پول با یک هشدار جدی اعلام کرده که رکود اقتصادی در سراسر جهان ناشی از شیوع ویروس کرونا می‌تواند بسیار بدتر از بحران اقتصادی سال ۲۰۰۹ باشد، زیرا چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان برای سال ۲۰۲۰ منفی است و شاهد یک رکود اقتصادی بزرگ حداقل شبیه آن چیزی که جهان یازده سال پیش تجربه کرد، خواهیم بود؛ اما از طرف دیگر انتظار داریم در سال ۲۰۲۰ شرایط بهبود یابد. همچنین احتمال زیاد بسیاری از بازارهای نوظهور به شدت از رشد منفی اقتصادی در جهان آسیب خواهند دید (۱).

شرکت‌های بزرگ هم آسیب فراوان دیده‌اند. مثلاً شرکت هواپیماسازی بوئینگ آمریکا تحت تأثیر شیوع گسترده ویروس خطرناک کرونا و به منظور حفظ سلامت و بهداشت جامعه و پرسنل خود، از تعطیلی و توقف موقت خط تولید کارخانه هواپیماسازی خود در ایالت واشنگتن ایالات متحده خبر داد.

در بازار سهام در سطح بین‌المللی به دنبال افزایش مداوم اقدامات تشویقی بانک‌های مرکزی برای تقویت بازارهای مالی، در اولین هفته سال ۱۳۹۹ سهام آسیا با جهش بزرگی روبه‌رو شد. نیکی ژاپن ۷,۱۳ درصد جهش کرد. سهام دو شرکت بزرگ ژاپن فست رتیلینگ و گروه سافت‌بانک به ترتیب ۱۳,۷۹ درصد و ۱۸,۹۵ درصد جهش کردند. در بازار چین کامپوزیت شانگهای ۲,۳۴ درصد جهش کرد و هانگ‌سنگ در هنگ‌کنگ با جهش بلند ۴,۴ درصدی روبه‌رو شد. ای‌اس‌اکس استرالیا ۴,۱۷ درصد جهش کرد و کوسپی کره جنوبی با جهش بزرگ ۸,۶۰ درصدی روبه‌رو شد. گسترده‌ترین شاخص سهام آسیا اقیانوسیه ام‌اس‌سی‌آی در خارج از ژاپن ۴,۷۸ درصد جهش کرد. داده‌های بررسی جدید شاخص مدیران خرید (پی‌ام‌آی) توسط آی‌اچ‌اس مارکیت نشان می‌دهد اقتصاد منطقه اروپا در ماه مارس به علت تشدید شیوع ویروس کرونا با سقوطی بی‌سابقه روبه‌رو شده است. این داده‌ها که روز سه‌شنبه منتشر شده نشان‌دهنده سقوط برق‌آسای پی‌ام‌آی کل اروپا از ۵۱,۶ واحد در ماه فوریه، به ۳۱,۴ واحد در ماه مارس است. این شاخص نشان‌دهنده فعالیت‌های تجاری در بخش خدمات نوزده کشور عضو اتحادیه اروپاست. رقم بالا ۵۰ نشان‌دهنده رشد و رقم پایین ۵۰ نشان‌دهنده افت است. میزان فاصله زیادی که این شاخص در ماه مارس با رقم ۵۰ واحد ایجاد کرد، نشان‌دهنده شدت سقوط سهمگین فعالیت‌های تجاری در منطقه یورو است. این بیشترین سقوط ماهانه در فعالیت‌های تجاری اروپا از آغاز ثبت این شاخص در جولای ۱۹۹۸ تاکنون است. رکود

پایین قبلی در سال ۲۰۰۹ و در ماه فوریه اتفاق افتاده بود و این شاخص تا ۳۶,۲ واحد پایین آمده بود. (۲).

در معاملات اخیر بازار جهانی فلزات گرانبها، هر اونس طلا ۱۶۶۳,۵ دلار قیمت گذاری شد که جهشی ۱۱۲,۳ دلاری را تجربه کرده است. قیمت کنونی در مقایسه با یک ماه گذشته ۲۰,۵ دلار و در مقایسه با یک سال گذشته ۳۵۰,۱ دلار بالاتر بوده است. نقره هم ۸۲ سنت افزایش قیمت را تجربه کرد و ۱۴,۰۹ دلار در هر اونس به فروش رسید. پلاتین و پالادیوم هم به ترتیب ۴۲ و ۲۳۱ دلار رشد قیمت را تجربه کردند و ۶۸۲ و ۱۸۹۶ دلار در هر اونس قیمت گذاری شده است. به گزارش رویترز، علت رشد قابل توجه قیمت طلا در بازار جهانی اعلام بانک مرکزی فدرال آمریکا برای تزریق حجم متناهی پول به بازار بوده است. از سوی دیگر، تعطیلی یکی از تأسیسات فرآوری طلا در سوئیس به کاهش عرضه در بازار منجر شده و قیمت را بالا آورده است. ادوارد مویا، کارشناس مؤسسه کارگزاری اوآندا، معتقد است پس از آنکه بانک مرکزی فدرال آمریکا از اجرای سیاست محرک اقتصادی خبر داد، قیمت طلا در حال بالا رفتن است.

در بخش نفت قیمت نفت در معاملات هفته اول فروردین ۹۹ بازار جهانی تحت تأثیر امید به توافق دولتمردان آمریکایی در خصوص بسته کمک اقتصادی دو تریلیون دلاری به منظور تعدیل اثرات شیوع ویروس کرونا، افزایش یافت. بهای معاملات آتی نفت برنت با ۶۲ سنت معادل ۲,۳ درصد افزایش، به ۲۷ دلار و ۶۵ سنت در هر بشکه رسید. بهای معاملات وست تگزاس اینترمدیت آمریکا هم با ۷۶ سنت معادل ۳,۳ درصد افزایش، به ۲۴ دلار و ۱۲ سنت در هر بشکه رسید. بانک مرکزی آمریکا، مجموعه‌ای از اقدامات اضطراری را به منظور حمایت از اقتصاد کشور در بحبوحه محدودیت‌های تجارت برای مقابله با گسترش اپیدمی کرونا به اجرا گذاشت.

در بخش خودرو مؤسسه اعتبارسنجی اس‌اند‌پی گلوبال پیش‌بینی کرد به علت پادمی ویروس کرونا و کاهش شدید تقاضای جهانی، فروش خودروی سبک در دنیا در سال ۲۰۲۰ با سقوط ۱۵ درصدی روبه‌رو شود. این بیانیه در حالی اعلام شد که بسیاری از خودروسازان بزرگ جهان به علت کاهش تقاضا برای خودرو و محدودیت‌های سلامتی خطوط تولید خود را

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۱۵

متوقف کرده‌اند. سناریوهای به روز رسانی شده نشان می‌دهند، فروش جهانی خودروی سبک از ۹۰,۳ میلیون خودرو در سال ۲۰۱۹، به ۸۰ میلیون خودرو در سال ۲۰۲۰ کاهش خواهد یافت. انتظار می‌رود میزان این افت به‌ویژه در سه‌ماهه دوم امسال شدیدتر شود و از آن‌پس هم تنها در صورتی که اقدامات برای محدود کردن شیوع ویروس موفقیت‌آمیز باشد، میزان فروش بهبود خواهد یافت.

تجارت الکترونیک و فناوری، برنده بزرگ بحران کرونا

شیوع ویروس کرونا به فروپاشی بورس‌ها و قرار گرفتن شرکت‌ها در وضعیتی سخت منجر شده و از دیگر تبعات این ویروس ضررهای اقتصادی بسیار بزرگ است که چه بسا باعث تحولات بزرگ‌تری در جهان شود و به نظر می‌رسد در میان این بحران، برنده بزرگ شرکت‌های بخش فناوری و اینترنت و تجارت الکترونیک باشند. با قرنطینه شدن حدود یک میلیارد نفر در خانه‌هایشان در سراسر جهان و به وجود آمدن شرایط فوق‌العاده کنونی، همه به خدمات الکترونیکی و ابزارهای جدید پناه آورده‌اند. سالی متلیس استاد رفتار سازمانی در دانشگاه آکسفورد معتقد است که برخی از جنبه‌های کار و سازمان پس از خروج از بحران ویروس کرونا تغییر خواهد کرد. مردم به‌زودی پی خواهند برد که می‌توانند کار و ارتباط خود را به روشی که قبلاً انجام نمی‌دادند، انجام دهند و این آن‌ها را وادار می‌کند تا هرچه بیشتر با فناوری انس و خو بگیرند. برخی از نمادهای این فناوری عبارت‌اند از:

۱- غول‌های تجارت الکترونیکی در مقابل فروشگاه‌های مستقل: در زمانی که مصرف‌کنندگان در قرنطینه به خرید اینترنتی کالاهای ضروری و اساسی خود روی آورده‌اند سایت‌های بزرگ خرید الکترونیکی درخواست‌های زیادی را دریافت می‌کنند. ۱۶ مارس روز سیاهی برای بورس‌های جهان بود و سهام غول‌های توزیع آمریکایی مانند آمازون و ول‌مارت کاهش یافت هر چند اوایل هفته سهام آن‌ها بهبود و افزایش یافت. شرکت آمازون اعلام کرد که شاهد رشد استقبال مشتری‌های برای خریدهای اینترنتی هستیم و این روند باعث خالی شدن انبارهای شرکت بخصوص کالاهای اساسی خانه‌ها و لوازم پزشکی شده است. این در حالی است که «مایک چری» رئیس اتحادیه شرکت‌های کوچک در انگلیس گفت که کسب‌وکارهای مستقل و کوچک از این وضعیت رنج می‌برند. این مرحله، اساساً برای

فروشگاه‌های کوچک در انگلیس بسیار سخت است و نگرانی‌های بزرگی در خصوص زنجیره‌های عرضه در زمانی که تعداد مشتری‌ها دائماً کاهش می‌یابد و به عبارت دیگر چشم‌انداز این فروشگاه‌ها در هفته‌های پیش رو ناامیدکننده‌تر است.

۲- پخش اینترنتی و رنگ باختن رونق سینما: با رونق تقاضای اینترنتی، شرکت‌های عمده تلویزیونی و ویدئویی مانند نتفلیکس و کانال + و گوگل (شرکت مادر سایت یوتیوب) اقدام به کاهش کیفیت فیلم‌های خود کرده‌اند تا از فشار بر روی اینترنت در اثر ازدحام کاربران در اروپا بکاهند. شبکه‌های پخش اینترنتی در جهان با افزایش استقبال ۲۰ درصدی روبه‌رو بودند. در مقابل نقش بزرگ سینما به شکل بی‌سابقه‌ای کم‌رنگ شده و درهای برخی از سالن‌های سینما برای مشارکت در مهار ویروس کرونا (کووید ۱۹) به طور موقت بسته شده است. در آمریکا سهام سینماهای «سینمارک» و «ای ام سی اینترتمنت» AMC Entertainment با سقوط ۶۰ درصدی یعنی بالاترین سطح در ماه‌های ژانویه و فوریه مواجه شد.

۳- جت‌های خصوصی مقابل هواپیماهای تجاری: شرکت‌های هواپیمایی هزینه‌های کلانی را به دلیل قرنطینه خانگی مردم و بسته شدن مرزها متحمل شده‌اند و برخی از آن‌ها به مرز ورشکستگی رسیده‌اند. با توجه به این وضعیت، انجمن بین‌المللی حمل‌ونقل هوایی (IATA) هشدار داده که شرکت‌های هواپیمایی به کمک فوری به ارزش ۲۰۰ میلیارد دلار نیاز دارند. رئیس این اتحادیه اظهار داشت که بحران کرونا خطرناک‌تر و گسترده‌تر از بحران برهه بعد از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و ویروس سارس در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ و بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸ است. این در حالی است که تقاضا از شرکت‌های هواپیماهای اختصاصی که در کارهای خود شاهد شکوفایی هستند، افزایش یافته است. فروش رزرو بلیت شرکت‌ها ۲۰ تا ۲۵ درصد افزایش داشته است.

۴- کلاس‌های ورزشی اینترنتی بجای سالن‌های ورزشی: با بسته شدن درهای بسیاری از سالن‌های ورزشی، ورزشکاران برای ادامه تمرینات خود در خانه به درس‌های اینترنتی روی آورده‌اند. سهام شرکت تجهیزات ورزشی آمریکایی Peloton به میزان قابل توجهی افزایش یافته است و سرمایه‌گذاران به تقاضای روزافزون تجهیزات فردی مرتبط به اینترنت و درس‌های آنلاین خود دل بسته‌اند.

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۱۷

۵-کنفرانس‌های ویدیویی به جای نشست‌ها: در حالی که بسیاری از مردم کارهای خود را از منازل انجام می‌دهد، تقاضاها برای فناوری‌هایی که نشست‌های مجازی و اینترنتی را ممکن می‌کند، افزایش داشته است. استقبال واقعی از دورکاری موجب شده تا سهام شرکت‌هایی مانند «Zoom» که متخصص در برگزاری کنفرانس‌های ویدئویی است، افزایش یابد. در این میان، تعویق یا لغو نشست‌های کاری و رویدادهای ورزشی و فرهنگی ادامه دارد و همچنان یک سؤال بزرگ درباره برگزاری بازی‌های المپیک در ژاپن در تابستان امسال مطرح بود که نهایتاً آن را یک سال به تعویق انداخته است (۱).

اقتصاد ایران در دوران پسا کرونا

اقتصاد ایران در حالی با معضل کرونا مواجه شده که متغیرهای اقتصاد کلان وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دادند. بر اساس اعلام مرکز آمار ایران رشد اقتصادی در ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۸، در حدود منفی ۷/۶ درصد بوده و رشد اقتصادی بدون نفت نیز تقریباً صفر بوده است. همچنین، نرخ تورم نقطه به نقطه نیز در پایان بهمن ماه ۲۵ درصد بوده است. از سوی دیگر دولت به لحاظ منابع در تنگنا قرار دارد و کسری بودجه دولت یکی از معضلات مهم اقتصاد ایران برای سال ۱۳۹۹ است. در چنین شرایطی، هزینه‌های تحمیل شده در اثر اپیدمی کرونا و همچنین کاهش تولید ناشی از آن، می‌تواند اقتصاد را با تورم‌های بالاتر و رشد اقتصادی پایین‌تر مواجه سازد. از بین رفتن برخی از مشاغل و یا کاهش شدید درآمد در برخی از بخش‌ها باعث کاهش رشد اقتصادی می‌شود و از طرف دیگر، برخی مشاغل دیگر مانند تولیدات مواد بهداشتی و... در این بازه زمانی رشد بالایی خواهند داشت. شوک ناشی از کرونا، اقتصاد را هم با شوک عرضه و هم با شوک تقاضا مواجه می‌سازد. از یک طرف عرضه نیروی کار کاهش یافته و از طرف دیگر در تأمین مواد اولیه تولید نیز مشکلاتی ایجاد شده است (شوک عرضه). شوک عرضه، شوک تقاضا را به همراه خواهد داشت. تعطیلی کسب و کارها، منجر به تعدیل نیروی کار می‌شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد. از طرف دیگر عدم اطمینان نسبت به آینده، خانوار را به تصمیم پس‌انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری ترغیب می‌کند. همین امر کاهش تقاضای کل بیشتری را موجب می‌شود؛ بنابراین انتظار می‌رود رکود اقتصادی ناشی از شوک ارزی و تحریم‌ها تشدید شود؛ بنابراین انتظار می‌رود رکود اقتصادی ناشی از شوک ارزی و تحریم‌ها تشدید شود و لذا لازم است تا سیاست‌های

حمایتی هم از خانوار و هم از کسب و کار صورت گیرد. در شرایطی که دولت با تنگنای مالی مواجه بوده و علاوه بر کاهش درآمدهای ناشی از تحریم و کاهش قیمت نفت و فراورده‌های نفتی، با افزایش هزینه‌های بهداشتی و درمانی ناشی از کرونا نیز روبرو است، منابع برای سیاست‌های حمایتی به شدت محدود است. از این رو بسیار مهم است که سیاست‌های حمایتی، بهینه اتخاذ شده و از اجرای سیاست‌های حمایتی کور (نظیر تخصیص ارز ترجیحی به برخی کالاها) اجتناب شود، زیرا به احتمال قوی، این منابع با هزینه تورم تأمین شده‌اند. بر این اساس سیاست‌های افزایش تقاضای کل از طریق جلوگیری از کاهش اشتغال و درآمد خانوار باید در اولویت قرار گیرند (۳).

در این خصوص باید توجه داشت که ادامه تعطیلی بنگاه‌های اقتصادی و ادارات پس از نیمه اول فروردین می‌تواند تبعات اقتصادی سنگینی در پی داشته باشد، اما استفاده از فرصت تعطیلات نوروزی می‌تواند تا حدی این هزینه را کاهش بدهد. مشابه این اتفاق در چین هم افتاد. هم‌زمانی دو هفته خانه‌نشینی در بسیاری از شهرها و تعطیلات سال جدید تا حدودی هزینه اقتصادی قرنطینه را کاهش داد؛ بنابراین تعطیلات عید، به کمک کنترل کرونا خواهد آمد، اما هم‌زمان با آن باید سیاست‌هایی برای جبران درآمدهای کاهش‌یافته و همچنین تحریک تقاضا به اجرا گذاشته شود (۳).

در بخش مالیات باید اشاره کرد که یکی از آیتم‌های مهمی که همیشه در بودجه دولت لحاظ شده، مالیات‌هاست. امسال دریافت مالیات بر خلاف سال گذشته، با مشکلات بیشتر مواجه خواهد شد. الان شرکت‌ها می‌گویند کاری نکرده‌ایم که بخواهیم مالیات بدهیم و سازمان مالیاتی نیز این شرایط را کاملاً متوجه است. در مجموع مالیات مورد انتظار، تحقق‌پذیر نیست و در بحث فروش نفت و مشتقات نفتی و پتروشیمی هم شرایط سخت از گذشته خواهد بود، زیرا در حال حاضر به دنبال شیوع ویروس کرونا در دنیا، با کاهش قیمت جهانی نفت و کاهش تقاضای جهانی روبه‌رو هستیم و در نتیجه ارزآوری از ناحیه فروش نفت آن هم در شرایط تحریم، بسیار سخت‌تر از گذشته خواهد بود.

در مورد بودجه با توجه به بازدهی اندک بازارهایی همچون مسکن، ارز، سکه، سپرده بانکی و ... دولت روزه‌ای برای جبران بخشی از کسری بودجه خواهد داشت. دولت برای جبران

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۱۹

کسری بودجه از طریق فروش دارایی‌های سرمایه‌ای، از طریق تأمین مالی‌ها و از طریق کنترل و هدایت نقدینگی سرگردان، اقدام خواهد کرد که همه این‌ها در بازار سرمایه می‌تواند اتفاق بیفتد. اگر بازار سرمایه رونق نداشته باشد، دولت نمی‌تواند سهام‌های مورد نظر را در بازار سرمایه بفروشد و نمی‌تواند در بازار سرمایه تأمین مالی کند. با توجه به اینکه پیش‌بینی می‌شود افزایش نقدینگی روزافزون می‌تواند سایر بازارها را با تکان‌های شدیدی مواجه سازد، دولت راهی ندارد جز اینکه این بازار (بازار سرمایه) را زنده نگه دارد که حداقل یک کانالی باشد برای کنترل و جذب نقدینگی سرگردان؛ جدا از کالاهای جهانی در بازار سرمایه، صنایع داخلی که از تحریم و کرونا اثر کم‌تری می‌پذیرند، مورد استقبال بیشتری قرار می‌گیرند. علی‌رغم همه این مسائل نه با شیب تند سال گذشته (بازدهی ۱۸۰ درصدی شاخص کل)، ولی با یک فاصله و اصلاحاتی، بازار سرمایه امسال نیز می‌تواند بین بازارهای دیگر خودنمایی کند.

در خصوص نمادهای صادرات محور باید به این نکته توجه داشت که کرونا در کل دنیا هم عرضه را تحت فشار قرار داده و هم تقاضا را؛ این در شرایطی است که کشور با مشکل دیگری به نام تحریم نیز مواجه است و شرایط صادراتی بسیار سخت‌تر شده است. هرچند اگر نرخ دلار در بازار افزایش پیدا کند، بخشی از مشکل نمادهای صادراتی جبران می‌شود. در نتیجه با توجه به شیوع کرونا، یکسری از صنایع به شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرند. در این میان، پیش‌بینی می‌شود که صنایعی مثل خودرو، بانک، غذایی، لیزینگ، آیتی محورها، شوینده‌ها و تجهیزاتی‌ها، طبیعتاً با استقبال و رد مواجه شوند.

در خصوص آینده شاخص کل بورس و پیش‌بینی روند آن باید به این نکته توجه داشت که در سه‌ماهه ابتدای سال جاری گزارش‌های خوبی از شرکت‌ها نخواهیم داشت، اما با توجه به اینکه دولت به دنبال جذب نقدینگی در بازار سرمایه است، می‌توان برآورد کرد که شاخص‌ها بین ۳۰ تا ۴۰ درصد رشد خواهند داشت. البته این پیش‌بینی در فضای کنونی است، زیرا اگر تأثیرات مخرب کرونا در ایران و دنیا بیشتر شود، برآورد و پیش‌بینی بسیار سخت خواهد بود (۲). در مورد بازار سهام، بورس تهران در اولین روز کاری سال ۱۳۹۹، با توجه به روند کاهشی بورس‌های دنیا با شاخص‌ها منفی شروع شد، این روند تا حدودی طبیعی بود، زیرا در واقع با یک فاصله‌ای از اقتصادهای دنیا که در وضعیت قرمز قرار دارند، تأثیر گرفته است. شاخص کل

بازار سرمایه در حالی به پایان رسید که شاخص کل این بازار با ۴۲۴۱ واحد ریزش رقم ۵۰۸ هزار و ۶۵۸ واحد را ثبت کرد. البته شاخص کل با معیار هم وزن بر خلاف شاخص کل صعودی بود و با ۱۵۹۰ واحد صعود به رقم ۱۷۸ هزار و ۶۷۰ واحد رسید. معامله گران ۶۲۹ هزار معامله انجام دادند که ۲۸ هزار و ۴۶۳ میلیارد ریال ارزش داشت. از میان ۲۲۳ نماد مثبت و ۱۲۷ نماد منفی بازار، صنایع پتروشیمی خلیج فارس، فولاد مبارکه اصفهان، ملی صنایع مس ایران، گروه مدیریت سرمایه گذاری امید و معدنی و صنعتی گل گهر نسبت به سایر نمادها، بیشترین تأثیر منفی و در مقابل بانک ملت و گروه مپنا نسبت به سایر نمادها، بیشترین تأثیر مثبت را روی بورس گذاشتند. در خصوص بازار سرمایه، با همه ترسها و نگرانیهایی که الآن وجود دارد، همچنان پیشروترین بازار در بین بازارهای موازی باقی خواهد ماند؛ زیرا در شرایط کنونی، اقتصاد ایران با کسری بودجه بیشتری مواجه خواهد شد. کشور سال گذشته نیز با کاهش صادرات نفت مواجه بود، اما پارسال با صادرات غیرنفتی ۴۰ میلیارد دلاری، تراز تجاری خیلی منفی نبود و تراز متعادلی بود و تا حدودی مشکل کسری و چالشهای بودجهای جبران شد؛ اما امسال بحث کرونا باعث می شود که مراودات بین المللی حتی با کشورهای همسایه با کاهش همراه شود (۲).

در بخش مسکن طبق آمار معاملات مسکن از اول تا ۲۶ اسفند ۹۸، در شهر تهران ۱۱ هزار و ۶۵۳ قرارداد خرید و فروش امضا شد که نسبت به ماه قبل ۲۴ درصد و نسبت به ماه مشابه سال قبل ۲۳ درصد کاهش را نشان می دهد. در کل کشور نیز طی ۲۶ روز ابتدای اسفند ماه ۹۸ بالغ بر ۵۰ هزار و ۸۰۳ قرارداد خرید و فروش امضا شده که نسبت به همین مدت در بهمن امسال و اسفند سال گذشته به ترتیب ۲۱ و ۲۷ درصد کاهش یافته است. وی یادآور شد: در بخش اجاره مسکن شهر تهران طی ۲۶ روز ابتدای اسفند ماه ۷۳۳۷ فقره اجاره نامه ثبت شده که نسبت به بهمن امسال ۳۷ درصد و نسبت به اسفند سال ۹۷ بالغ بر ۳۲ درصد کاهش نشان می دهد.

مهم ترین موضوع در شوک سمت عرضه جلوگیری از اختلال در زنجیره تأمین است که نیازمند سیاست های تأمین سرمایه در گردش و ساماندهی نیروی کار است. از سوی دیگر، بهترین راهکار جلوگیری از کاهش تقاضای کل، از یکسو جلوگیری از بیکاری کارگران و ایجاد انگیزه برای پرداخت حقوق ماهیانه آنها و از سوی دیگر ایجاد چتر حمایتی از اقشار ضعیف

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۲۱

است. ۱. در پیشنهادهای حمایت از کسب و کارها، اولویت بر حمایت‌هایی است که منجر به حفظ نیروی کار و عدم اخراج یا تعدیل آن‌ها شود. ۲. در پیشنهاد حمایت از اقشار ضعیف اولویت در حمایت‌هایی است که ضمن کنترل شیوع کرونا، منجر به کسب درآمد ثابت و تحریک تقاضای کل شود. (۳).

راهکارهای سطح بین‌المللی

چطور باید کسب و کارها برای مقابله با کرونا خود را تجهیز کنند؟ هفت کار زیر می‌تواند به تمامی کسب و کارها در جهت مقابله با این بیماری کمک کند:

از کارمندان خود محافظت کنید: بحران کرونا برای بسیاری از افراد، از نظر عاطفی چالش‌برانگیز بوده و زندگی روزمره آن‌ها را به طرز بی‌سابقه‌ای تغییر داده است. برای شرکت‌ها، روال عادی کسب و کار دیگر یک گزینه نیست. آن‌ها تنها می‌توانند با ترسیم و اجرای طرح‌هایی برای حمایت از کارکنان خود که سازگار با محافظه‌کارترین راهکارهایی است که ممکن است اعمال شوند و نیز انعطاف لازم را جهت تغییر سیاست‌های سازمانی ایجاد می‌نمایند، شروع کنند. برخی از شرکت‌ها، به طور فعال تلاش‌های خود با آنچه دیگران انجام می‌دهند مقایسه می‌کنند تا سیاست‌های صحیح و میزان حمایت مناسب از کارمندان خود را تعیین نمایند. همچنین، رهبران سازمانی بایستی با کارکنان خود در سطح مناسبی از جزئیات ارتباط برقرار نمایند و این کار را به صورت مداوم صورت دهند. یک تیم پاسخ متقابل کرونا تنظیم کنید: شرکت‌ها بایستی برای هدایت تلاش‌ها در سازمان، فردی را مستقیماً زیر نظر مدیرعامل می‌باشد معرفی نموده و تیمی با اعضای از هر کارکرد و رشته‌ای برای کمک در این تلاش‌ها شکل دهند. پس از تشکیل این تیم، در بیشتر موارد، اعضای تیم باید از نقش‌های روزانه خود خارج شده و بیشتر وقت خود را برای پاسخ به ویروس اختصاص دهند. چند مسیر مشخص برای هدایت تلاش‌های این تیم در اکثر شرکت‌ها وجود دارد:

۱. سلامت، رفاه و توانایی کارکنان در انجام وظایف خود
۲. تست استرس مالی شرکت و تدوین برنامه احتمالی برای مقابله با آن

۳. نظارت بر زنجیره تأمین، ایجاد امکان واکنش سریع و انعطاف‌پذیری طولانی‌مدت.
۴. پاسخ‌های متناسب در بخش‌های بازاریابی و فروش جهت پاسخ‌گویی به شوک‌های تقاضا
۵. هماهنگی و برقراری ارتباط با گروه‌های مختلف مشتریان که از محصولات شرکت استفاده می‌کنند.

این زیر تیم‌ها بایستی اهداف مشخصی را برای هر هفته و ۴۸ ساعت آینده، با توجه به سناریوی مشخص شده توسط شرکت تنظیم نمایند و این اهداف و اقدامات را به طور مداوم مورد بازبینی و ارزیابی قرار دهند. تیم واکنش سریع، بایستی کارکردی ساده و منظم را برقرار نماید که تمرکز اصلی آن بر روی خروجی‌ها و تصمیمات می‌باشد و جلساتی که هیچ یک از این دو را ندارد تحمل نمی‌کند. اطمینان حاصل کنید که نقدینگی شرکت برای هوای طوفانی کافی است: کسب‌وکارها بایستی سناریوهایی متناسب با زمینه کاری شرکت تعریف کنند. برای این کار، شرکت‌ها بایستی برای متغیرهای مهمی که بر روی درآمدها و هزینه‌ها تأثیر می‌گذارند، پارامترهای تأثیرگذار را از طریق تجزیه و تحلیل داده‌ها و نیز، بینش‌های متخصصان تعریف نمایند. همچنین، آن‌ها باید موارد متخلف مالی خود مانند جریان نقدینگی، صورت سود و زیان و ترازنامه در هر سناریو مدل‌سازی نموده و محرک‌هایی را که ممکن است نقدینگی را به میزان قابل توجهی مختل کند، شناسایی نمایند. سپس، به هر یک از این محرک‌ها در هر سناریو، شرکت‌ها بایستی برای تثبیت سازمان اقداماتی را تعیین کنند. از ثبات زنجیره تأمین خود اطمینان حاصل کنید: شرکت‌ها باید میزان و مدت زمان قرار گرفت زنجیره تأمین خود در معرض خطر را در مناطقی که شیوع بیماری در آن‌ها بالا می‌باشد مشخص کنند. این کار شامل ارزیابی تأمین‌کنندگان درجه ۱، ۲ و ۳ و نیز سطح موجودی انبارهایشان می‌باشد. نظر به آنکه اکثر کارخانه‌های چینی، در حال حاضر در حالت شروع مجدد به سر می‌برند، بیشتر شرکت‌ها در وهله اول، بر روی ثبات فوری تمرکز نموده‌اند. آن‌ها همچنین باید برنامه‌ریزی‌های موردنیاز جهت استفاده از قطعات ضروری در تولید، پیش‌خرید قراردادها و فضای حمل‌ریلی و هوایی، استفاده از انبارهای کالی تولید شده به عنوان پلی برای بقای کسب‌وکار تا شروع مجدد تولید، کسب اولویت بالاتر از تأمین‌کنندگان و پشتیبانی از تولیدکنندگان بالادستی را مدنظر قرار دهند. شرکت‌ها باید

برنامه‌ریزی کنند چگونه می‌خواهند مدیریت تأمین خود را برای محصولاتی آغاز کنند که ممکن است با بازگشت عرضه، جهش‌هایی غیرمعمول در تقاضا را مشاهده نمایند. در بعضی موارد، ممکن است ثبات عرضه بالاتر برای میان‌مدت یا بلندمدت ضروری باشد که این امر به‌روزرسانی را در برنامه‌ریزی تقاضا، بهینه‌سازی شبکه تأمین‌کنندگان و نیز، جستجو و سرعت بخشیدن به احراز صلاحیت تأمین‌کنندگان جدید را ایجاب می‌نماید. برخی از موارد مطرح شده، صرف‌نظر از شرایط ایجاد شده توسط بحران فعلی، می‌تواند باعث شوند تا شرکت‌ها از مقاومت زنجیره تأمین خود، چالشی مداوم که در وضعیت فعلی به وضوح برجسته شده است، اطمینان حاصل نمایند. در کنار مشتریان خود باشید: شرکت‌هایی که در ایجاد تحولات عظیم در بازار حرکت موفق عمل می‌کنند، اغلب به می‌شوند که در گروه‌های اصلی مشتریان خود سرمایه‌گذاری می‌کنند و رفتارهای آن‌ها را پیش‌بینی می‌کنند و رفتارهای آن‌ها را پیش‌بینی می‌کنند و رفتارهای آن‌ها را پیش‌بینی می‌کنند. به عنوان مثال، در چین، در حالی که تقاضای مصرف‌کننده رو به کاهش است، از بین نرفته، بلکه ماهیت آن به سمت خرید آنلاین انواع کالاها، از جمله غذا و تحویل محصولات تغییر شکل داده است. شرکت‌ها بایستی به عنوان بخشی از تلاش‌های خود برای ایجاد تنوع در کانال‌های توزیع، بر روی توزیع آنلاین سرمایه‌گذاری کنند؛ این شامل تضمین کیفیت کالاها، فروخته شده به صورت آنلاین نیز می‌باشد. به احتمال زیاد، تغییرات رفتار مصرف‌کنندگان دیگر به هنجارهای پیش از شیوع بیماری باز نخواهد گشت. برنامه را تمرین کنید. بسیاری از تیم‌های رده بالای سازمانی تا زمانی که در شرایط بحرانی قرار نمی‌گیرند، زمانی را برای اینکه برنامه‌ریزی برای این شرایط به چه صورت می‌باشد اختصاص نمی‌دهند در اینجا است شبیه‌سازی‌ها ارزش واقعی خود را نشان می‌دهند. شرکت‌ها می‌توانند از شبیه‌سازی‌های مختلف برای تعریف و تأیید پروتکل‌های فعال‌سازی خود برای مراحل و بخش‌های مختلف پاسخ استفاده کنند (برنامه‌های جایگزین در شرایط احتمالی، پاسخ به شرایط در مقیاس وسیع و سایر برنامه‌ریزی‌ها). شبیه‌سازی‌ها باید برای تصمیم‌گیرندگان شرایط را روشن نمایند، اطمینان حاصل کنند که نقش‌های مربوط ب هر یک از اعضای تیم مدیریتی مشخص است. «فیل‌های موجود در اتاق» (موضوعات مشخصی که افراد به آن‌ها توجه نمی‌کنند) که ممکن است سرعت واکنش را کاهش دهد نشان دهند و اطمینان حاصل نمایند

که در صورت وقوع شرایط، اقدامات لازم برای اجرای برنامه توسط همه افراد کامل درک شده است و سرمایه‌گذاری مورد نیاز به راحتی در دسترس می‌باشد. (۴).

راهکارهای سطح ملی

با شیوع ویروس کرونا و نگرانی مردم از ورود به اماکن عمومی نظیر فروشگاه‌ها، مراکز خدماتی و... بسیاری از مشاغل و کسب‌وکارها با کاهش تقاضا و فروش کالاها و خدمات خود مواجه شدند. به نظر می‌رسد بیشترین آسیب را بخش خدمات و زیر بخش‌های آن در مقایسه با سایر بخش‌ها و اقتصاد شهری در مقایسه با اقتصاد روستایی و نیز کارگران در مقایسه با کارفرمایان و گروه‌های آسیب‌پذیر و شاغل در بخش غیررسمی شهری در مقایسه با سایر خانوارها متحمل خواهند شد. معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی پیشنهادات زیر را ارائه داده است:

• با توجه به اینکه در شرایط بحرانی، ساختارهای بروکراتیک موجود و ستادها و دستگاه‌های مختلف امر تصمیم‌گیری را به تأخیر می‌اندازد و لزوم اتخاذ تصمیمات سریع، راهگشا و نافذ، به نظر می‌رسد بازنگری در ساختار مدیریت بحران در این حوزه ضرورت دارد. این ستاد باید در سطح رئیس‌جمهور یا معاون اول تشکیل شود و تصمیمات این حوزه باید از نظر سلسله‌مراتب بر کلیه نهادها و دستگاه‌های موجود تفوق داشته باشد، مضافاً اینکه بهتر است موضوع رصد و پایش وضعیت بازار و اقتصاد و ارائه راهکارهای این حوزه به‌طور مجزا توسط کمیته‌های ذیل ستاد اقتصادی دولت صورت گیرد و تصمیمات لازم در ستاد اقتصادی دولت اتخاذ و ابلاغ گردد.

• زنجیره تأمین در این شرایط دچار اختلال و کمبود می‌شود، لذا رصد و پایش مستمر وضعیت تولیدی بنگاه‌ها به‌ویژه در خصوص کالاهای اساسی و استراتژیک بسیار ضروری است. به همین منظور راه‌اندازی داشبورد مدیریتی به‌گونه‌ای که امکان گزارش‌گیری در لحظه از میزان موجودی ذخایر، میزان نیاز، میزان واردات، میزان کسری و... برای کلیه کالاهای اساسی و دارای اولویت وجود داشته باشد ضروری است. راه‌اندازی و تکمیل سامانه جامع انبارها در این خصوص می‌تواند راهگشا باشد.

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۲۵

• گزارش دهی منظم وزارت صنعت، معدن و تجارت و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط از میزان افزایش یا کاهش تقاضا و عرضه کالاهای اساسی و موجودی انبار کالاهای اساسی و همچنین رصد روزانه زنجیره تأمین کالاها به ستاد اقتصادی دولت و همچنین سران سه قوه جهت اعمال برنامه‌ریزی برای ماه‌های آتی بسیار ضروری است.

• در حوزه توزیع اقلام بهداشتی و... به نظر می‌رسد بهترین راه برای حصول اطمینان از رسیدن اقلام فوق به دست مصرف‌کننده نهایی، عرضه توسط مبادی و مراکز توزیع دولتی، وابسته به دولت یا فروشگاه‌های بزرگ زنجیره‌های است که امکان نظارت کامل بر آن‌ها اعم از ذخیره‌سازی و ... وجود دارد. به منظور کاهش تردد مردم می‌توان ارسال بسته‌های بهداشتی از طرف این فروشگاه‌ها یا مراکز توزیع به درب خانه‌ها، بر اساس کد ملی و اطلاعات خانوارها را در دستور کار قرار داد.

• با توجه به احتمال بروز کمبودهایی در بازار به‌ویژه اقلام اساسی موردنیاز مردم و افزایش قیمت این کالاها، افزایش کارایی و اثربخشی روش‌های کنترل قیمت در بازار بسیار ضروری است. به‌عنوان مثال راه‌اندازی اپلیکیشن قابل نصب بر روی گوشی تلفن همراه برای رصد لحظه‌ای قیمت توسط کلیه مصرف‌کنندگان برای افزایش شفافیت و تسهیل امر نظارت و بازرسی و استفاده از پتانسیل مردمی برای جلوگیری از تخلفات با راه‌اندازی سیستم گزارش دهی مردمی می‌تواند در اولویت قرار گیرد. علاوه بر این می‌توان با اختصاص درصدی از مبالغ جرائم وصول شده از متخلفین به گزارش دهندگان و اعلام عمومی توسط رسانه‌های جمعی از این ظرفیت بالقوه استفاده نمود.

• استفاده از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های خالی اقتصاد در خصوص تأمین کالاهای بهداشتی و کالاهای اساسی، با تسهیل حداکثری در مجوز دهی به واحدها و کسب‌وکارهای متقاضی باید در دستور کار قرار گیرد.

• با توجه به محدودیت‌های صورت گرفته از طرف کشورهای دیگر و نگرانی از کاهش درآمدهای صادرات غیرنفتی از یک سو و کاهش درآمدهای نفتی از سوی دیگر، مدیریت صادرات شامل رایزنی وزارت امور خارجه برای صدور کالاها به کشورهای همسایه و همچنین

ایجاد اطمینان برای کشورهای مقصد تجاری در خصوص رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی جهت تسهیل صادرات غیرنفتی و تأمین منابع ارزی ضروری است. اختلال در زنجیره تأمین در زمان شیوع کرونا، می‌تواند شرایط نامساعد اقتصادی را تبدیل به بحران کند. باید توجه نمود که از عوامل اصلی اختلال در زنجیره تأمین، شبکه حمل‌ونقل است. باید از طرفی سلامت رانندگان به طور مستمر تحت نظارت باشد و خدمات درمانی مناسب به این افراد داده شود. از طرف دیگر حداکثر تلاش را برای جلوگیری از هرگونه تصمیم محلی که می‌تواند منجر به اختلال در شبکه توزیع گردد، جلوگیری شود.

• با توجه به اینکه خرید فیزیکی از بازار و فروشگاه‌ها در این ایام کاهش محسوسی داشته و خواهد داشت، لازم است شرایط و تسهیلات لازم برای توسعه و راه‌اندازی فروشگاه‌های مجازی و اینترنتی در نظر گرفته شود. اقدامات زیر در این خصوص پیشنهاد می‌گردد:

- تسهیل فوری مجوزهای ایجاد یا توسعه فروشگاه‌های مجازی (اینترنتی) از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط

- هماهنگی اصناف، اتحادیه‌ها و اتاق‌های بازرگانی در خصوص نحوه تعامل کسب‌وکارهای خرد و سنتی با فروشگاه‌های اینترنتی بزرگ موجود برای عرضه بخشی از تولیدات خود به صورت مجازی و یا ایجاد پلتفرم‌هایی برای عرضه محصولات به صورت شبکه‌ای با روش‌های مختلف ارسال محصولات به دست مشتری

- ایجاد فروشگاه‌های آنلاین، نیازمند اشتغال افراد زیادی در شبکه توزیع کالا است. این امر می‌تواند به کاهش اشتغال ناشی از کرونا نیز کمک کند. وظیفه دولت در این زمینه علاوه بر دو موردی که در بالا عنوان شد، تشویق دولت در به کارگیری افراد از قشر محروم در این مشاغل است. به عنوان مثال دولت می‌تواند طی یک برنامه تشویقی، در صورت به کارگیری افراد از قشر محروم (که بر اساس پایگاه رفاه ایرانیان شناسایی می‌شوند)، به ازای هر ۱۰۰۰ تومان پرداختی کارفرما، درصدی مثلاً ۲۰۰ تومان را پرداخت خواهد کرد.

• اعطای تسهیلات سرمایه در گردش توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری برای آن دسته از بنگاه‌هایی که به دلیل کاهش فروش توان پرداخت دیون (چک‌های) خود را ندارند. یک

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۲۷

شیوه تأمین مالی سرمایه در گردش بنگاه‌ها که در ایران وجود ندارد، اعطای تسهیلات (وام) بدون سررسید (Loan Revolving) است که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. این تسهیلات به بنگاه‌ها داده می‌شود تا بتوانند شوک منفی تقاضا و چک‌هایشان را تا زمان رفع مشکل مدیریت کنند.

• استفاده از ظرفیت اوراق گام (گواهی اعتبار مولد) که دستورالعمل آن در آذرماه ۱۳۹۸ توسط شورای پول و اعتبار ابلاغ گردید، می‌تواند برای تأمین مالی زنجیره بنگاه‌های بخش خصوصی مورد توجه قرار گیرد. گواهی اعتبار مولد گام، به عنوان یک ابزار بازار محور و با قابلیت نقل و انتقال در بازارهای پول و سرمایه، تسهیلات جدیدی را برای تأمین اعتبار بنگاه‌های تولیدی فراهم می‌کند که بر اساس آن تولیدکنندگان بر مبنای فاکتور خرید مواد اولیه و واسط از بانک عامل درخواست انتشار و تضمین گواهی اعتبار مولد در سررسید کرده و به بنگاه فروشنده مواد اولیه تحویل می‌دهند. دارنده می‌تواند گواهی را تا زمان سررسید آن نزد خود نگه دارد یا می‌تواند به فروشنده مواد اولیه خود تحویل دهد یا اینکه در بازار سرمایه تنزیل کند.

• کاهش هزینه‌ها و عوارض گمرکی آن دسته از کالاهایی که در زنجیره تأمین آن‌ها اختلال ایجاد شده یا عرضه آن‌ها در بازار دچار کمبود شده است.

• تمدید مدت زمان پرداخت قبوض خدماتی، آب، برق، گاز و سایر خدمات شهری برای اصناف و کسب و کارهای آسیب‌دیده

• استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه (انتشار اوراق) و سایر روش‌های تأمین مالی جهت اتخاذ روش‌هایی برای تأمین نقدینگی واحدهای اقتصادی؛ همانند تسهیل در انتشار اوراق یا تنزیل اسناد و حساب‌های دریافتی بنگاه‌ها توسط مؤسسات مالی مجاز و یا استفاده از روش‌های سلف یا پیش فروش کالا یا خدمت برای سال ۱۳۹۹.

• تمدید مدت قرارداد شرکت‌های طرف قرارداد با دولت یا شرکت‌های دولتی که با توجه به شرایط حاکم بر بازار نتوانسته‌اند به تعهدات خود عمل نمایند.

• بخشودگی نیمی از حق بیمه سهم کارفرما مربوط به اسفندماه ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹ برای بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و اصناف، مشروط به عدم تعدیل نیروی کار توسط بنگاه. توضیح آنکه مهم‌ترین نوع حمایت، باید حمایتی باشد که انگیزه بنگاه برای تعدیل و اخراج نیروی کار را کاهش دهد. یعنی حمایتی که منجر به کاهش هزینه سربار کارگر (مشروط به عدم تعدیل کارگران) شود.

• امهال و ارائه تنفس چهارماهه (اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان خردادماه ۱۳۹۹) در خصوص اقساط بانکی بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و اصناف، مشروط به شرایطی که در ادامه ذکر می‌شود.

• تمدید یا تجدید کلیه مجوزهای کسب یا کار (که طی اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان خردادماه ۱۳۹۹ منقضی می‌شود)، برای یک دوره، مشروط به عدم تخلف صاحب کسب و کار و بدون نیاز به مراجعه به ادارات دولتی و بدون نیاز به اخذ گواهی پرداخت مالیاتی

• یکی از حمایت‌های مهم و ضروری برای کسب و کارها و فعالان اقتصادی، تسهیلات در حوزه مالیاتی است. پیشنهادهای مربوط به این حوزه عبارت است از:

۱- تعویق سررسید پرداخت مالیات بر ارزش افزوده مربوط به دوره چهارم سال ۱۳۹۸ به تاریخ ۱۳۹۹/۲/۳۱

۲- موقوف الاجرا شدن کلیه عملیات اجرایی موضوع فصل نهم از باب چهارم قانون مالیات‌های مستقیم (وصول مالیات) تا تاریخ ۱۳۹۹/۶/۳۱

۳- عدم نیاز به اخذ گواهی پرداخت یا ترتیب پرداخت بدهی مالیاتی جهت صدور یا تجدید پروانه کسب یا کار اشخاص حقیقی موضوع ماده (۱۸۶) قانون مالیات‌های مستقیم تا پایان تیرماه سال ۱۳۹۹

۴- در سال ۱۳۹۹، در مواردی که مهلت مقرر برای تقسیط بدهی (اعم از اصل مالیات و عوارض و جرائم) قانون مالیات‌های مستقیم و قانون مالیات بر ارزش افزوده مؤدیان مالیاتی در

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۲۹

اجرای (ماده ۱۶۷) قانون مالیات‌های مستقیم به اتمام رسیده باشد و این گونه مؤدیان قادر به پرداخت بدهی خود نباشند، سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند نسبت به امهال بدهی به مدت حداکثر سه ماه و تقسیط به مدت ۹ ماه از تاریخ درخواست اولیه برای امهال و تقسیط فارغ از مهلت سه ساله مذکور در ماده ۱۶۷ قانون مالیات‌های مستقیم اقدام نماید.

۵- افزایش دو برابری مهلت اعتراض به برگ تشخیص و برگ مطالبه و همچنین مهلت رسیدگی اداره امور مالیاتی اوراقی که در اسفند سال ۱۳۹۸ و ۶ ماهه سال ۱۳۹۹ ابلاغ شده یا می‌گردد.

۶- بخشودگی جرائم پرداخت نشده بدهی مالیات و عوارض قانون موسوم به تجمیع عوارض مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ به شرط پرداخت اصل مالیات و عوارض تا تاریخ ۱۳۹۹/۹/۳۰. ۷. اضافه شدن سه ماه به مهلت تسلیم گزارش حسابرسی موضوع ماده (۲۷۲) قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۹.

شایسته ذکر است با توجه به محدودیت منابع دولت و همچنین یکسان نبودن شرایط بنگاه‌ها و کسب‌وکارها در منتفع یا متضرر شدن از شرایط فعلی، لازم است برای برخی تخفیفات یا بخشش‌های مالیاتی، بیمه‌ای یا بانکی شروطی در نظر گرفته شود از جمله:

- ۱- بنگاه‌ها و کسب‌وکارهایی که با ارائه اسناد مثبت دچار کاهش شدید در فروش شده‌اند.
- ۲- بنگاه‌هایی که اجازه دسترسی به اطلاعات مربوط به کلیه حساب‌های بانکی و دارایی‌های خود را به دولت داده باشند جهت جلوگیری از کتمان احتمالی اطلاعات توسط برخی کسب‌وکارها
- ۳- بنگاه‌هایی که اقدام به تفکیک حساب شخصی و حقوقی (کسب‌وکار) خود نمایند مطابق دستورالعمل ابلاغی بانک مرکزی
- ۴- بنگاه‌هایی که کارکنان خود را اخراج نکرده یا کمترین تعدیل در نیروی کار را داشته‌اند.

پیشنهادهایی برای حمایت از اقشار محروم

افزایش بیکاری از یک سو و افزایش هزینه‌های زندگی از سوی دیگر موجب شده است به ویژه در یک سال اخیر، دهک‌های پایین درآمدی با مشکلات و تنگناهای معیشتی روبه‌رو شوند. با شرایطی که بعد از شیوع ویروس کرونا در اقتصاد به وجود آمده است، ضرورت اتخاذ سیاست‌های معیشتی هدفمند بیش از پیش نمایان شده است. جهت مشخص شدن طرح‌های حمایتی، خانوارها را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود:

۱- گروه نخست خانوارهایی که دارای هیچ‌گونه پوشش بیمه‌ای، منبع درآمدی یا مستمری‌بگیر نهادی حمایتی نیستند که این گروه باید در اولویت نخست قرار گیرد و طبعاً حمایت‌های بهداشتی و کالاهای اساسی بیشتری را دریافت نمایند.

۲- گروه دوم نیز خانوارهایی هستند که در طرح معیشتی بنزین برای دریافت بسته معیشتی بر اساس اطلاعات مالی و اقتصادی انتخاب شده‌اند (با توجه به اعتراض برخی خانوارها می‌توان فرصت مجدد برای بررسی اطلاعات خانوارهای معترض در نظر گرفت).

باید توجه داشت که حمایت از اقشار محروم، در عین حال که با هدف حمایت در مقابل شوک ناشی از کرونا پیگیری می‌شود، باید کاملاً هدفمند باشد، چراکه روش تأمین مالی این سیاست‌های حمایتی با توجه به وضعیت بودجه‌ای دولت، به احتمال قوی تورم زاست و لذا باید با تحمیل حداقل تورم، هدف حمایتی محقق شود. برنامه حمایتی از خانوارها را با توجه به دو هدف بالا، می‌توان به حمایت در چند سطح تقسیم‌بندی کرد:

۱. حمایت برای تهیه اقلام بهداشتی و ضروری: هزینه تأمین اقلام بهداشتی برای اقشار ضعیف، بسیار بالاست. با توجه به آنکه هدف، کنترل شیوع کروناست، حمایت در این زمینه باید به صورت کالایی و نه نقدی صورت گیرد.

۲. حمایت مالی برای جبران درآمد کاهش یافته: احتمال می‌رود بسیاری از مشاغل و به خصوص مشاغل مرتبط با خدمات و مشاغلی که از دستمزدهای پایین برخوردار بودند در این بازه زمانی از بین بروند. لازم است تا دولت برنامه حمایتی ویژه‌ای برای جبران درآمدهای

شاخص کارآفرینی(ویژه نامه کسب و کارها در بحران کرونا)/۳۱

از دست رفته خانوارها داشته باشد. این حمایت‌ها می‌تواند از طریق استفاده از نیروی کار در مشاغل جدید ایجاد شده و همچنین پرداخت بیمه بیکاری باشد. در زیر به هر دو این موارد اشاره خواهد شد:

الف) برنامه مشاغل اجتماعی: برخی از فعالیت‌هایی که دولت در بازه زمانی کنترل شیوع کرونا باید به اجرا بگذارد، فعالیت‌هایی هستند که نیازمند نیروی کار هستند. به عنوان مثال توزیع اقلام ضروری بهداشتی و یا کالاهای اساسی به صورت خانه به خانه، نیازمند نیروی کار زیادی است. می‌توان با ایجاد یک پلتفرم از نیروی کاری که شغل خود را از دست داده‌اند و یا سایر نیروی کار در بین اقشار محروم استفاده کرد. برنامه مشاغل اجتماعی به این صورت عمل می‌کند که موقعیت شغلی اجتماعی موجود را مشخص کرده و با دستمزد تعیین شده پیشنهاد می‌دهد. چنین برنامه‌ای که پیش از آن در هند و همچنین پس از رکود بزرگ در آمریکا به اجرا گذاشته شده است، قدرت غربالگری خوبی نیز دارد، زیرا باعث می‌شود تا اگر فرد امکان کسب درآمد بیشتر دارد، پیشنهاد شغل را قبول نکند. باید توجه کرد که چنین برنامه‌هایی با هزینه بسیار کم (ایجاد پلتفرم برای ارتباط دهی بین متقاضیان شغل و مشاغل اجتماعی موجود) منفعت زیادی در پی دارد و از این رو باید حتماً در دستور کار قرار گیرد.

ب) حمایت‌های یارانه‌ای: برای آن دسته از اقشار ضعیف که به هر دلیلی نتوانسته‌اند در برنامه‌های مشاغل اجتماعی شرکت کنند و کاهش درآمد را در این بازه تجربه می‌کنند، لازم است تا حمایت‌های یارانه‌ای در دستور کار قرار گیرد. پرداخت یارانه‌ای باید به میزانی باشد که کاهش دهنده انگیزه شرکت در مشاغل اجتماعی نباشد. همچنین پرداخت این یارانه باید مشروط به آزمون وسع (به عنوان مثال، مبتنی بر اطلاعات مندرج در پایگاه رفاه ایرانیان) انجام شود. منابع مالی برای تهیه و پرداخت اقلام بهداشتی و کالاهای اساسی، یا پرداخت بیمه بیکاری به جامعه هدف می‌تواند از طرق زیر تأمین گردد:

- درآمدهای حاصل از افزایش صادرات فرآورده‌های نفتی؛ از محل ظرفیت آزاد شده منتج از کاهش مصرف روزانه بنزین در کشور.
- منابع مربوط به سهمیه بنزین سفر ویژه نوروز یا تابستان،
- منابع ناشی از حذف ارز ترجیحی برخی از اقلام مشمول دریافت ارز ترجیحی (ما به تفاوت ارز ۴۲۰۰ تومانی و ارز عرضه شده در سامانه نیما)

منابع

ایرنا، ۵ فروردین ۱۳۹۹، کد خبر ۸۳۷۲۴۹۳۲
بورس تابناک، ۵ فروردین ۱۳۹۹، کد خبر: ۹۶۷۸۸۸-۹۶۷۸۷۷
معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۸) بررسی آثار اقتصادی و پیشنهادهایی برای مدیریت تبعات آن. اسفندماه ۱۳۹۸

مشاوران مدیریت شاپرک. پیامدهای ویروس کرونا (COVID-۱۹) بر روی کسب‌وکارها از نگاه مکینزی (ترجمه). <https://shaparak.associates>

FDA anticipates disruptions, shortages as China outbreak plays out". FiercePharma. Archived from the original on 26 February 2020. Retrieved 26 February 2020.

Business, Rob McLean, Laura He and Anneken Tappe, CNN. "Dow plunges 1000 points as coronavirus cases surge in South Korea and Italy". CNN. Archived from the original on 27 February 2020. Retrieved 27 February 2020

Strumpf, Dan (31 January 2020). "Tech Sector Fears Supply Delays as Effects of Virus Ripple Through China". Wall Street Journal. ISSN 9660-099. Archived from the original on 31 January 2020. Retrieved 26 February 2020.

Sirletti, Sonia; Remondini, Chiara; Lepido, Daniele (24 February 2020). "Virus Outbreak Drives Italians to Panic-Buying of Masks and Food". www.bloomberg.com. Archived from the original on 25 February 2020. Retrieved 14 March 2020. Retrieved 26 February 2020.